

УДК 330.322

Крамаренко К.М.
кандидат економічних наук,
доцент кафедри економічних дисциплін
Національної академії Національної гвардії України

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ І ВИКОРИСТАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ КРАЇНИ

Розкрито сутність інвестиційного потенціалу, його місце серед інших категорій теорії інвестування. Визначено фактори формування та використання інвестиційного потенціалу на макrorівні. Окреслено особливості інвестиційного потенціалу України та шляхи поліпшення його формування та використання.

Ключові слова: інвестиції, потенціал, інвестиційний потенціал, інвестиційні ресурси, інвестиційний клімат, інвестиційна місткість, фактори формування інвестиційного потенціалу.

Крамаренко Е.Н. СОВРЕМЕННЫЕ ПОДХОДЫ К ФОРМИРОВАНИЮ И ИСПОЛЬЗОВАНИЮ ИНВЕСТИЦИОННОГО ПОТЕНЦИАЛА СТРАНЫ

Раскрыты сущность инвестиционного потенциала, его место среди других категорий теории инвестирования. Определены факторы формирования и использования инвестиционного потенциала на макроэкономическом уровне. Определены особенности инвестиционного потенциала Украины и пути улучшения его формирования и использования.

Ключевые слова: инвестиции, потенциал, инвестиционный потенциал, инвестиционные ресурсы, инвестиционный климат, инвестиционная емкость, факторы формирования инвестиционного потенциала.

Kramarenko K.M. MODERN APPROACHES TO THE FORMATION AND USE OF THE INVESTMENT POTENTIAL OF THE COUNTRY

The essence of investment potential, its place among other categories of the theory of investment is revealed. The factors of formation and use of investment potential at the macro level are determined. The features of Ukraine's investment potential and ways to improve its formation and use are outlined.

Keywords: investment, potential, investment potential, investment resources, investment climate, investment capacity, factors of formation of investment potential.

Постановка проблеми. Будь-яка економічна система прагне до економічного зростання. Не винятком є й економіка України. Проте сьогодні у нашій державі є певні труднощі з виконанням цього завдання. Економічні системи більшості країн є відкритими, що означає розвиток інтеграційних процесів. Конкурентоспроможність економіки України залишається низькою. Щоб змінити становище, держава має спрямувати свої зусилля і ресурси на збільшення наукового потенціалу, інформаційних технологій, поліпшення інфраструктури та розвиток перспективних галузей. Це можливо у тому разі, коли забезпечується належний рівень формування і використання економічного потенціалу. Визначальним елементом економічного потенціалу є інвестиційний потенціал, оскільки інвестиції є джерелом простого і розширеного відтворення. У сучасних умовах обмеженості внутрішніх інвестиційних ресурсів великого значення набуває виявлення можливостей додаткового залучення інвестицій і ефективного їх використання. Для цього слід виявити чинники, які впливають на формування і використання інвестиційного потенціалу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Залучення і використання інвестицій, стан та особливості формування інвестиційного клімату, оцінка інвестиційної привабливості, формування і використання інвестиційного потенціалу, а також інші питання, так чи інакше пов'язані з інвестиційними процесами в економіці, є завжди актуальними.

У цих напрямках у сферах інвестування, макро-економіки, національної економіки працюють такі вчені, як О.Я. Базилінська, І.О. Бланк, Б.В. Губський, Т.В. Майорова, А.Ф. Мельник, О.В. Носова та ін. [1-6]. Багато наукових праць пов'язано і з питаннями ресурсного потенціалу.

Аналіз сутності поняття «інвестиційний потенціал», його співвідношення з іншими категоріями,

складники інвестиційного потенціалу, а також основні принципи та підходи до його формування як на рівні підприємства, так і на рівні країни досліджено в публікаціях [7-14]. Незважаючи на велику кількість наукових робіт, даний напрям досліджень залишається актуальним.

Мета статті полягає у дослідженні інвестиційного потенціалу на макrorівні, узагальненні та аналізі чинників формування та використання інвестиційного потенціалу на макrorівні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Очевидно, що поняття «інвестиційний потенціал» є сукупністю двох слів: «інвестиції» та «потенціал».

У макро-економіці інвестиції є частиною сукупних витрат, що складається з витрат на нові засоби виробництва, інвестиції в нове житло і приросту товарних запасів. Тобто це частина ВВП, не спожита в поточний період, що забезпечує приріст капіталу в економіці [1, с. 98].

Наступний складник досліджуваного поняття – потенціал. Зміст поняття «потенціал» розкривається через його ознаки:

- 1) зміст: засоби, запаси, ресурси;
- 2) здатність, можливість та необхідність мобілізації цих ресурсів;
- 3) мета, ціль мобілізації і використання цих ресурсів [7].

Виходячи із цього, поняття «потенціал» є комплексним і включає ресурси, засоби, джерела, необхідні для функціонування економічної системи країни, а також можливості щодо їх мобілізації та ефективного використання, що, своєю чергою, зумовлює розвиток цієї системи.

Інвестиційна діяльність здійснюється за рахунок інвестиційних ресурсів, які є всіма формами капіталу, що залучається для здійснення вкладень в об'єкти реального і фінансового інвестування [2, с. 467].

Джерелом розширеного відтворення є накопичення, тобто частина національного доходу, спрямована на технічний розвиток виробництва, утворення резервів і розширення основних фондів. Формування інвестиційних ресурсів країни можна представити так:

Національні інвестиційні ресурси + Іноземні інвестиційні ресурси – Відтік капіталу за кордон = Національні інвестиційні ресурси + Сальдо міжнародного руху капіталу [4].

Вивчаючи теоретичні аспекти формування і використання інвестиційного потенціалу, слід звернути увагу на поняття інвестиційної місткості, яке має місце в теорії інвестування.

Інвестиційні ресурси і можливості (як наявні, так і приховані) для суб'єктів господарювання передусім є необхідною умовою розширеного відтворення, і у цьому зв'язку, розглядаючи інвестиційний потенціал, мають на увазі ті його складники, які, власне, використовує (приймає) даний суб'єкт незалежно від походження джерел ресурсів (внутрішніх чи зовнішніх).

Проте існує дещо інший підхід, згідно з яким інвестиційний потенціал розглядається як сукупна характеристика можливості здійснення інвестиційної діяльності самостійно. Використовуючи як інвестиції власні ресурси, підприємство має найвищий рівень фінансової стійкості, а зі зростанням частки залучених ресурсів спостерігається тенденція до зростання фінансових ризиків.

Тобто інвестиційний потенціал – це сукупність потенційних інвестиційних можливостей підприємства, які використовуються чи можуть бути використані для здійснення інвестиційної діяльності, враховуючи вплив дії факторів зовнішнього середовища. Таким чином, інвестиційний потенціал – це можливості підприємства продукувати інвестиції, а не прийняти їх. Можливості ж підприємства прийняти інвестиції характеризує інвестиційна місткість [8].

Згідно з таким підходом, інвестиційна місткість, тобто наявність місця прикладання інвестицій, є не чим іншим як передумовою для здійснення інвестицій і визначає інвестиційну привабливість підприємства [8].

Інвестиційна місткість – потрібна кількість інвестиційних ресурсів для реалізації інвестиційних проектів або комплексних цільових регіональних інвестиційних програм [9]. Згідно із цим підходом, інвестиційний потенціал прирівнюється до пропозиції інвестиційних ресурсів, а інвестиційна місткість – до попиту.

Рівність інвестиційного потенціалу (пропозиції інвестиційних ресурсів) і інвестиційної місткості (попиту на інвестиційні ресурси) – це ринкова рівновага, чисте теоретичне положення, яке на практиці не може існувати достатньо довго порівняно з часом реалізації інвестиційних проектів [9]. Як бачимо, теорія інвестування поповнюється все новими й новими категоріями та підходами до аналізу інвестиційного потенціалу.

У сучасних умовах важливо як продукувати інвестиції, так й ефективно їх освоювати. Досить важко знайти економічну систему, де б лише за рахунок власних інвестиційних ресурсів відбувалося економічне зростання, тому виникає необхідність у залученні і використанні зовнішніх інвестиційних ресурсів. При цьому не кожна економічна система спроможна це реалізувати.

Виходячи з викладеного вище, ми погоджуємося з думкою, що інвестиційний потенціал є максимально можливою здатністю залучати у виробництво й ефективно використовувати інвестиційні ресурси

для здійснення реальних і фінансових інвестицій, які матеріалізуються у новостворюваних факторах суспільного виробництва та суспільній інфраструктурі [5].

Створення додаткових інвестиційних можливостей, що можуть бути реалізовані в країні шляхом мобілізації внутрішніх або залучення зовнішніх ресурсів, лежить в основі формування інвестиційного потенціалу.

Поняття «інвестиційний потенціал» тісно пов'язане з іншими категоріями теорії інвестицій. Зокрема, інвестиційний потенціал не можна розглядати поза інвестиційним кліматом, інвестиційними ризиками та інвестиційною привабливістю. Ці чотири категорії тісно переплетені між собою й є взаємозалежними. У публікаціях [10; 11] автором здійснено аналіз понять «інвестиційний клімат» та «інвестиційна привабливість».

Що стосується взаємозв'язку цих категорій, то слід відзначити, що у наукових працях можна виділити декілька підходів, зокрема:

1) інвестиційний потенціал та інвестиційний ризик у своїй сукупності формують інвестиційний клімат. Своєю чергою, інвестиційна привабливість розглядається як результат взаємодії інвестиційної політики та інвестиційного клімату [3; 12];

2) сукупність інвестиційного потенціалу та інвестиційного ризику формує інвестиційну привабливість на рівнях конкретних підприємств, галузей, регіонів та інвестиційний клімат на макроекономічному рівні. Водночас у результаті взаємодії інвестиційної привабливості та інвестиційної активності формується інвестиційний клімат [5; 12; 13].

Інвестиційний потенціал є невід'ємним складником економічного і ринкового потенціалу. Він, своєю чергою, включає виробничий, технічний, інноваційний, кадровий та фінансово-економічний потенціал.

Економічний потенціал розглядається як кількісно-якісна характеристика наявності й можливості використання усіх видів ресурсів, які має держава для свого економічного та соціального розвитку. Ринковий потенціал характеризує рівень інвестиційної конкуренції, вплив цін та змін кон'юнктури на інвестиційну діяльність [6, с. 167].

Інвестиційний потенціал є динамічною категорією, його формування, стан і ступінь використання відбуваються під впливом багатьох факторів, які можна розділити за місцем виникнення на внутрішні та зовнішні (ендогенні та екзогенні), а за характером впливу – на позитивні та негативні.

Ендогенні фактори зумовлені розвитком і рівнем ефективності використання інших часткових потенціалів: фінансово-економічного, виробничо-технологічного, інноваційно-інтелектуального, управлінського (організаційного), трудового, інформаційного тощо. Екзогенні фактори зумовлені станом і характеристиками макросередовища, в якому функціонує суб'єкт [14].

Поєднання цих факторів формує різні варіанти формування інвестиційного потенціалу. У сучасній практиці розглядаються три основних варіанти формування інвестиційного потенціалу:

1) домінують внутрішні негативні чинники, а зовнішні є сприятливими (наявні інвестиційні можливості можуть бути реалізовані досить швидко, а інвестиційний потенціал, як правило, у цьому разі помірний);

2) переважають зовнішні негативні фактори, а внутрішні є сприятливими (реалізація інвестиційного потенціалу полягає у поліпшенні інвестицій-

ного клімату, хоча інвестиції досить ризиковані; інвестиційний потенціал при цьому може досягти значного розміру, але тільки якщо несприятливі зовнішні фактори будуть зберігатися протягом тривалого часу);

3) переважають негативні внутрішні та несприятливі зовнішні чинники (інвестиційний потенціал може досягти великих показників, але капітало-вкладення при цьому вкрай ризиковані (контрагенти намагаються утримуватися від інвестування)) [13].

Інвестиційний потенціал України вирізняється високою неоднорідністю, тому інвестиційну політику необхідно проводити виходячи з можливостей і потреб розвитку кожного регіону. За більшістю показників макросередовища Україна має бути однією з провідних країн вкладання прямих і портфельних іноземних інвестицій. Цьому сприяють її великий внутрішній ринок, порівняно кваліфікована й водночас дешева робоча сила, суттєвий науково-технічний потенціал, значні природні ресурси та наявність інфраструктури, хоча й не надто розвиненої [6].

Висновки. Отже, інвестиційний потенціал є складною і динамічною категорією, а тому не існує єдиного підходу до її визначення. Розглядати інвестиційний потенціал слід поряд з інвестиційним кліматом, інвестиційною привабливістю, інвестиційною активністю та інвестиційною місткістю.

Формування і використання інвестиційного потенціалу є визначальним чинником у забезпеченні конкурентоспроможності та економічної безпеки держави. Виходячи із цього, держава повинна сприяти мінімізації негативних екзогенних факторів шляхом реалізації ефективної інвестиційної політики, яка, своєю чергою, передбачає регулювання інвестиційного, податкового законодавства, що забезпечить поліпшення інвестиційного клімату. Як на макро-, так і на мікрорівні слід здійснювати всі можливі заходи щодо підвищення прибутковості підприємств шляхом нарощування і підвищення ефективності використання економічного потенціалу, що сприятиме нарощуванню внутрішніх інвестиційних ресурсів та розширенню інвестиційних можливостей.

Формування і використання інвестиційного потенціалу повинно використовуватися у тісному взаємозв'язку з інноваційним потенціалом, що є запорукою інноваційно-інвестиційного розвитку держави.

У процесі формування і використання інвестиційного потенціалу на макрорівні першочергового значення набуває соціальний аспект, який полягає у забезпеченні зайнятості та доходів населення, розвитку соціальної інфраструктури, підтримці галузей і виробництв, що мають життєве значення (медична промисловість, охорона здоров'я, освіта і т. п.). Тобто формування і використання інвестиційного потенціалу в країні різними господарюючими суб'єктами

повинно забезпечувати й їх реальну участь у соціально-економічній діяльності об'єктів і сфер національної економіки.

Таким чином, у сучасних умовах основним призначенням інвестиційного потенціалу є сприяння розвитку матеріального виробництва і переходу до стабільного економічного зростання.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Базилінська О.Я. Макроекономіка: [навч. посіб.] / О.Я. Базилінська; 2-е вид., випр. – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 442 с.
2. Бланк І.А. Инвестиционный менеджмент: [учебный курс] / И.А. Бланк; 2-е изд., перераб. и доп. – К.: Эльга, Ника-Центр, 2006. – 552 с.
3. Губський Б.В. Інвестиційні процеси в глобальному середовищі / Б.В. Губський. – К.: Наукова думка, 1998. – 389 с.
4. Майорова Т.В. Формування інвестиційних ресурсів в Україні / Т.В. Майорова // Фінанси, облік і аудит. – 2010. – № 15. – С. 122-132.
5. Національна економіка: [навч. посіб.] / А.Ф. Мельник [та ін.]; за ред. А.Ф. Мельник. – К.: Знання, 2011. – 463 с.
6. Національна економіка: [навч. посіб.] / За ред. О.В. Носової. – К.: Центр учбової літератури, 2013. – 512 с.
7. Юхновський І.В. Сутність та структура інноваційно-інвестиційного потенціалу економіки: основні підходи та напрями формування / І.В. Юхновський // Український соціум. – 2010. – № 2. – С. 159-171.
8. Пилипенко Н.М. Формування і реалізація інвестиційного потенціалу як пріоритет інвестиційної політики в умовах зниження інвестиційної активності / Н.М. Пилипенко // Технології XXI века: сб. тезисов по матер. 21-й Междунар. науч. конф.: в 3-х ч. (8-10 сентября 2015 г.). – Сумы: СНАУ, 2015. – Ч. 2. – С. 48-50.
9. Перерва П.Г. Інвестиційний потенціал і інвестиційна місткість як елементи парадигми управління реконструкцією і виробничими потужностями підприємств / П.Г. Перерва // Вестник Нац. техн. ун-та «ХПИ». Технический прогресс и эффективность производства. – 2008. – № 19. – С. 78-82 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/28421>.
10. Крамаренко К.М. Формування інвестиційного клімату України в сучасних умовах / К.М. Крамаренко // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2015. – Вип. 8. – С. 188-191.
11. Крамаренко К.М. Інвестиційна привабливість підприємства та методичні підходи до її визначення / К.М. Крамаренко // Причорноморські економічні студії. – 2016. – Вип. 10. – С. 101-104 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/bses_2016_10_22.
12. Мірошніченко І.В. Теоретичні основи моделювання інвестиційного потенціалу України / І.В. Мірошніченко // Наукові записки. Серія «Економіка». – 2011. – Вип. 18. – 644 с.
13. Дресвянніков Д.О. Формування інвестиційного потенціалу підприємства / Д.О. Дресвянніков // Вісник Приазовського державного технічного університету. Серія «Економічні науки». – 2016. – Вип. 31(2). – С. 20-27 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/VPDTU_ek_2016_31\(2\)_4](http://nbuv.gov.ua/UJRN/VPDTU_ek_2016_31(2)_4).
14. Шамота Г.М. Особливості інвестиційного потенціалу України на сучасному етапі розвитку економіки / Г.М. Шамота // Ефективна економіка. – 2015. – № 11 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4499>.